

Spotkanie Société d'études syriaques (Paryż, 20-21.11.2025)

Meeting of Société d'études syriaques (Paris, France, 20-21.11.2025)

Ks. Jan W. Żelazny¹

W dniach od 20 do 21 listopada 2025 roku w Paryżu odbyło się kolejne, 21. spotkanie „table ronde” *Société d'études syriaques*. Tym razem, wyjątkowo, trwało ono dwa dni. Tematem przewodnim spotkania były biblioteki syryjskie. Zagadnienie obejmowało zarówno znane nam historyczne pierwsze kolekcje, jak i współczesne miejsca przechowywania oraz konserwacji manuskryptów syryjskich.

Miejscem naszych spotkań jest zawsze Paryż, gmach Institut Protestant de Théologie. Tym razem z uwagi na temat oraz miejsce (Paryż), posiadający jedną z największych kolekcji manuskryptów syriackich „table ronde”, rozpoczęło się w czwartek, po południu, w jednym z gmachów Bibliothèque nationale de France, na ulicy Vivienne 5 – „Richelieu”. Pierwsza część wystąpień poświęcona była najstarszym kolekcjom manuskryptów syriackich: w klasztorze na pustyni egipskiej Dayr al-Suryan, klasztorze św. Katarzyny na Górze Synaj oraz irackiej bibliotece klasztoru Matki Bożej Siewnej.

Z klasztoru Dayr al-Suryan pochodzi bardzo wiele manuskryptów przechowywanych w różnych bibliotekach na świecie. To stamtąd wywodzi się kolekcja watykańska zapoczątkowana przez kard. J. Assemaniego. Początki klasztoru sięgają VI wieku, choć powstanie biblioteki datuje się na IX wiek. Nowe odkrycia, począwszy od 1991 roku, pokazują, że bogactwo tekstów tam przechowanych dalej zachwyca. Między innymi prace konserwatorskie *The Levantine Foundation* (ze wsparciem ośrodków naukowych Wielkiej Brytani, jak i np. fundacji księcia Karola – dziś króla Karola III – z panią Elizabeth Sobczynski jako współzałożycielką) ukazują, że teksty koptyjskie, syryjskie czy arabskie tam przechowywane ubogacają naszą wiedzę nie tylko o charakterze zgromadzonej

¹ Ks. dr hab. Jan Witold Żelazny, Katedra Patrologii i Historii Kościoła, Wydział Teologiczny, Uniwersytet Papieski Jana Pawła II, Kraków, Polska; e-mail: atzelazn@cyf-kr.edu.pl; ORCID: 0000-0003-3653-0639.

tam biblioteki, ale pozwalają na odkrycie nowych wersji czy utraconych wcześniej tekstów Ojców Kościoła. Mowa o ponad 130 manuskryptach i ponad 300 fragmentach. Referat przedstawił D. Taylor (University of Oxford) oraz Alice Croq (Université de Montpellier).

Odkrycia w klasztorze na Synaju okazały się jednymi z najbardziej znaczących w badaniu historii przekazu Pisma Świętego oraz patrologii. Okazuje się, że oba miejsca nie powiedziały ostatniego słowa. Pomimo zawirowań w samym klasztorze, sporów o jego obediencję, pojawiają się nowe perspektywy dotyczące badań. Starożytne teksty znajdują się bowiem w wielu pomieszczeniach klasztoru. Obecnie podjęto kolejne wysiłki w celu ich skatalogowania (G. Kessel Österreichische Akademie der Wissenschaften Wien).

Samer Yohanna (Scriptorium Syriacum Erbil) zaprezentował zmienne losy kolekcji z klasztoru Matki Bożej Siewnej, która przez wiele lat przechowywała spuściznę słynnego klasztoru Rabban Hormizd.

We wszystkich klasztorach podjęto wysiłek konserwacji znalezionych tekstów przy wydatnej współpracy, także finansowej, wielu ośrodków zagranicznych. Na miejscu bowiem nie można znaleźć ani funduszy, ani osób, które mogłyby w pełni podjąć się tego zadania. Kolejne referaty dotyczyły zasobów francuskich (Vanessa Desclaux – BnF Paris) i włoskich (Margherita Farina CNRS Paris), ich skatalogowania oraz stanu konserwacji.

Drugi dzień miał wyraźny podział. Pierwsze dwa referaty ukazywały znane nam ze świadectw dwie starożytne biblioteki: Edeseńska (F. Briquel – Chatonnet – CNRS Paris) i Qeneśrińską (Émilie Villey – CNRS Paris & Olivier Defaux – CNRS Paris).

Kolejne prezentacje dotyczyły średniowiecznych bibliotek. Do starożytnych zaliczono Qennesrin, choć przedstawiający bibliotekę Qeneśrińską wyraźnie odwoływali się do IX wieku, podczas gdy „Bagdad” – do średniowiecznych. Ani czasowo, ani środowiskowo nie miało to uzasadnienia, co znalazło potwierdzenie w kolejnych wystąpieniach: prelegenta Jimmy Daccache (Yale University), który mówił o tłumaczach skupionych wokół szkoły bagdadzkiej (VIII-IX wiek), jak i mówiącego o bibliotekach syro-orientalnych Vittorio Berti (Università di Padova) oraz Giovanni Gomiero (Universiteit Gent).

Popołudniowa sesja dotyczyła kwestii, na ile znane nam opisy bibliotek syryjskich są opisami realnie istniejących bibliotek, a na ile pragnieniem, aby tak było. Oba wystąpienia (E. Fiori – Università Ca’Foscari oraz S. Stadel – Iniversity of Oxford), choć ukazały wiele nowych elementów w obrazie biblioteki w piśmiennictwie syriackim, nie odpowiedziały na kluczowe pytanie.

Ostatnia część „table ronde” była poświęcona bibliotekom syryjskim wczoraj i dziś. H. Murre van den Berg (Radboud Universiteit) pokazała

przemiany, jakie dotknęły (zarówno w organizacji, jak i w profilu przechowywanych pozycji) biblioteki syryjskie w okresie otomańskim. Widać wyraźnie wzrost kolekcji arabskich, pojawiają się tłumaczenia poprzednich tekstów, w języku syriackim nowe pozycje to kopie poprzednich. J. Dergham (Beit Gazo, Daroun – Harissa) ukazał skomplikowaną strukturę biblioteki w Charfet: trzy kolekcje składające się na nią, różny stan konserwatorski tekstów, kwestie digitalizacji zbiorów. Problemem jest zarówno szczupłość miejsca, jego niedostosowanie techniczne względem wymagań współczesnych (konserwatorskich). Jednocześnie zostały ukazane problemy w zakresie katalogowania tekstów, w których czasami w jednym manuskrypcie spotykamy się z wieloma tekstami. Ostatnia prezentacja bp. R. Akhrass, wikariusza patriarchy syroortodoksyjnego Antiochii ds. studiów, dotyczyła między innymi stanu biblioteki patriarchalnej w Syrii po okresie wojny domowej oraz perspektywy jej rozwoju.

Tegoroczne spotkanie „table ronde” było kontynuacją spotkań ukazujących spuściznę chrześcijaństwa aramejskiego w wielu aspektach. Po spotkaniu przewidziano publikację materiałów. Myślę, że pozwoliło to uczestniczącym (mam nadzieję i czytającym materiały w przyszłości) na zapoznanie się z jednym z fenomenów kultury chrześcijaństwa aramejskiego, jakim była książka, biblioteka i szacunek do wykształcenia, które przekazali nie tylko potomnym, ale i innym kręgom kulturowym. Jednocześnie symposium uzmysłowiło badaczom, jak wiele jeszcze jest do odkrycia, jak wiele jeszcze można uratować z tego dziedzictwa naszych „zapomnianych braci”. Ważnym elementem spotkań jest też wymiana informacji, czym zajmują się poszczególni badacze, z kim warto konsultować projekty. Polskę na konferencji reprezentował ks. Mateusz Potoczny (Uniwersytet Opolski) i ks. Jan Żelazny (UPJP II Kraków).